

Departament Sądów, Organizacji
i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości
Wydział Sądów Powszechnych
i Wojskowych – Karny

DSO-II-6000-1/16

16M17 00854

Warszawa, 17. 11 2016 r.

Okręgowa Rada Adwokacka
w Warszawie

wpływ dnia..... 2016 - 11 - 24

nr..... 18317/16

Pani

Bożena ŁAGOWSKA

Dyrektor

Okręgowej Rady Adwokackiej

w Warszawie

Al. Ujazdowskie 49

00-536 Warszawa

Szanowna Pani Dyrektor,

W związku z przekazaniem do Departamentu Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości Stanowiska Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, Sekcji Prawa i Postępowania Karnego oraz Sekcji Praw Człowieka z dnia 27 lipca 2016 r., dotyczącego ograniczeń w realizacji zasady równości broni oraz prawa do rzetelnego procesu w toku rozpoznawania w sądach Apelacji Warszawskiej spraw, w których istotną część dowodów stanowią materiały niejawne, co nastąpiło w dniu 29 sierpnia 2016 r., w pierwszej kolejności uprzejmie informuję, że przedmiotowe Stanowisko, pismem z dnia 31 sierpnia 2016 r., nr DSO-II-6000-1/16 zostało przekazane Prezesowi Sądu Apelacyjnego w Warszawie, celem zbadania podniesionych w nim kwestii. Z informacji nadesłanej do Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 3 listopada 2016 r., nr Wiz - 400-246/16/K wynika, co następuje:

- **w odniesieniu do Sądu Apelacyjnego w Warszawie:**

Mając na uwadze realizację zasady „równości broni” stron, a w szczególności prawa do obrony w sprawach, w których istotną część dowodów stanowią materiały niejawne, jak również konieczność respektowania przepisów ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 roku *o ochronie informacji niejawnych* organizacja rozpraw i posiedzeń w tego typu sprawach przebiega w następujący sposób.

Strony, wbrew stanowisku zawartemu w piśmie Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 27 lipca 2016 roku, mają nieograniczony dostęp do materiałów niejawnych przechowywanych w kancelarii tajnej. Ze względu na specyfikę pracy tej kancelarii oraz fakt, że jej siedziba znajduje się w dwóch miejscach, jedynym ograniczeniem jest niewielka przestrzeń kancelarii tajnej przy pl. Krasińskich. Faktycznie bowiem tylko jedna osoba może korzystać z materiałów niejawnych. Do czasu przeniesienia (co znajduje się w najbliższych planach kancelarii tajnej) z ul. Chopina na pl. Krasińskich, będą podejmowane starania, aby urządzone zostały co najmniej trzy stanowiska (zamiast jak dotychczas jednego) przeznaczone dla stron. Sytuacja ta powinna poprawić się już w 2017 roku.

W celu realizacji zasady „równości broni” stron oraz prawa do rzetelnego procesu, strony mają prawo w czasie zapoznawania się z materiałami niejawnymi w kancelarii tajnej, czynić własne notatki. W tym celu na żądanie mogą otrzymać od pracownika kancelarii tajnej przesnurowany i ponumerowany notatnik. Po sporządzeniu w nim własnych uwag, czy notatek, zeszyt ten przechowywany jest w kancelarii tajnej.

Zasadniczo sprawy z materiałami niejawnymi są wyznaczane na salę nr 3 przy pl. Krasińskich, która jest ogólnodostępna. W przypadku jednak, gdy skład orzekający, bądź którakolwiek ze stron, na siedem dni przed rozprawą, zgłosi na piśmie a nawet ustnie do kierownika sekretariatu wydziału, kierownika kancelarii tajnej, bądź przewodniczącego wydziału, w sposób choćby najmniej sformalizowany, że zamierza na rozprawie skorzystać z materiałów niejawnych, wówczas podejmowane są czynności organizacyjne w celu rozpoznania sprawy na specjalistycznej sali oznaczonej litera „J”, która pozostaje w dyspozycji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. W przypadku niemożliwości skorzystania z niej, bądź w przypadku gdy ze względu na ilość osób oskarżonych (więcej niż 5) i obrońców oskarżonych (więcej niż 7), podejmowane są czynności organizacyjne (poprzez zabezpieczenie sali przez ABW), by sprawa została rozpoznana na sali nr 3. W przypadku rozpoznawania sprawy na sali „J”, bądź po zabezpieczeniu sali nr 3 przez ABW, strony nie tylko mogą w sposób nieskrępowany korzystać z materiałów niejawnych, ale także ze swoich notatników, które zostają dostarczone wraz z aktami niejawnymi na salę rozpraw.

W przypadku sporządzenia kasacji, jej autorzy mają obowiązek część niejawną kasacji sporządzić pismem ręcznym w kancelarii tajnej, gdzie część niejawną kasacji jest przechowywana po dołączeniu jej do materiałów niejawnych sprawy. Stosowna wzmianka odnotowana jest na obwolucie akt głównych. Część niejawną kasacji wraz z materiałami niejawnymi przekazywana jest do kancelarii tajnej Sądu Najwyższego.

Inaczej wygląda postępowanie w zakresie dostępności materiałów niejawnych dla stron na etapie postępowania przygotowawczego (z reguły śledztwa), gdy sąd jedynie rozpoznaje środki odwoławcze (z reguły zażalenia) na orzeczenia sądu I instancji (z reguły postanowienia w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania). Z uwagi na fakt, że gospodarzem postępowania przygotowawczego jest prokurator, to on na tym etapie decyduje o prawie strony do dostępu do materiałów niejawnych. Strona, która chce uzyskać zgodę na dostęp do nich musi zwrócić się do prokuratora prowadzącego śledztwo, o wyrażenie zgody na dostęp do części lub całości materiałów niejawnych (to niezależnie od tego na jakim etapie prowadzone jest śledztwo) wraz z materiałami niejawnymi, które znajdują się w sądzie (w tym w sądzie apelacyjnym, który rozpoznaje zażalenie na orzeczenie sądu I instancji).

Odmiennie kształtuje się sytuacja, gdy chodzi o zapewnienie dostępu stron do materiałów niejawnych po wpłynięciu aktu oskarżenia do sądu. Skoro na tym etapie postępowania gospodarzem procesu jest właściwy sąd, to ten organ wyłącznie jest właściwy do rozpoznania wniosku strony o dostęp do materiałów niejawnych. Realizacja zasady równości broni oraz prawa do rzetelnego procesu sprawia, że każdorazowo zgoda ta jest wydawana, wszakże z ograniczeniem wnikającym z ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 roku *o ochronie informacji niejawnych*.

Konkludując, taki sposób organizacji pracy ma na celu realizację zasady „równości broni” oraz prawa do rzetelnego procesu, w szczególności prawa do obrony i jednocześnie prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawach, w których istotną część dowodów stanowią materiały niejawne. Każda sprawa zawierająca materiały niejawne nie tylko dla stron, ale także dla składu orzekającego i sekretariatu sądu jest znacznie trudniejsza do załatwienia od spraw, w których omawiana kategoria materiałów nie jest dołączona. Sygnalizowane ograniczenia związane są z koniecznością respektowania przepisów powołanej ustawy *o ochronie informacji niejawnych*.

- **w odniesieniu do Sądu Okręgowego w Warszawie**

W kancelarii tajnej w Sądzie Okręgowym w Warszawie obrońcy i pełnomocnicy zapoznają się z dowodami, które stanowią materiały niejawne w terminie dogodnym dla siebie oraz bez ograniczeń czasowych. Dotychczas nie wpływały skargi odnośnie dostępu do materiałów niejawnych w Sądzie Okręgowym w Warszawie.

W przypadku sądów rejonowych okręgu warszawskiego zapoznawanie się z takimi materiałami odbywa się również bez zakłóceń, a prezesi tych jednostek także nie odnotowali skarg w tym zakresie.

Rozprawy i posiedzenia w sprawach z materiałami objętymi klauzulą „poufne”, „tajne” i „ściśle tajne” odbywają się w działającej od 14 października 2014 roku w Sądzie Okręgowym w Warszawie Specjalnej Strefie Ochronnej. Strefa ta funkcjonuje w dni robocze w godzinach urzędowania Sądu, zaś w przypadkach niecierpiących zwłoki, po uzyskaniu pisemnej zgody Prezesa Sądu Okręgowego w Warszawie, można przeprowadzać czynności procesowe w tej strefie po godzinach urzędowania Sądu oraz w dni wolne od pracy. Strefa ta użytkowana jest przez Wydziały Sądu Okręgowego w Warszawie oraz sądy rejonowe okręgu warszawskiego.

Jak wynika z powyższego, obawy przedstawione w Stanowisku Okręgowej Rady Adwokackiej z dnia 27 lipca 2016 r. nie są w pełni trafne, zwłaszcza, że Sąd Okręgowy w Warszawie jako jedyny w Polsce dysponuje tak nowoczesną i bezpieczną Strefą Ochronną zapewniającą komfort pracy nie tylko sędziom i pracownikom, ale również stronom oraz ich obrońcom i pełnomocnikom. Rozprawy i posiedzenia w Strefie Ochronnej odbywają się przy pełnej realizacji prawa do obrony. Terminy w tego typu sprawach muszą być rezerwowane z wyprzedzeniem, lecz organizacja kolejności rozpoznawanych tam spraw jest prawidłowo koordynowana w oparciu o istniejące procedury. Także prezesi sądów rejonowych nie zgłaszają uwag do zasad i możliwości dostępności do tej Strefy na potrzeby postępowań w sprawach z materiałami niejawnymi.

Jedynym problemem, który potencjalnie mógłby zaistnieć i w istocie w przeszłości miał miejsce w jednostkowym przypadku, jest właściwa organizacja posiedzenia w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania, które odbywa się tylko w sądach

rejonowych i nie zawsze może być zaplanowane na dzień roboczy oraz w godzinach urzędowania sądu. Chodzi zatem o godziny popołudniowe lub wieczorne albo o dni wolne od pracy (sobota, niedziela). Sądy Rejonowe nie dysponują strefami ochronnymi, nawet tymczasowymi. W takiej sytuacji, celem umożliwienia obrońcom odniesienia się do treści dowodów zawartych w materiałach niejawnych, powinny być podejmowane wszelkie dostępne czynności zmierzające do przeprowadzenia takiego posiedzenia w Strefie Ochronnej Sądu Okręgowego w Warszawie.

Z uwagi na powyższe prezesom sądów rejonowych poddano pod rozagę polecenie sędziom oraz pracownikom sekcji postępowania przygotowawczego bądź wydziału (w sądach, w których taka sekcja nie działa), aby w razie złożenia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania w sprawie, w której występują materiały niejawne (z czym może się wiązać celowość odbycia posiedzenia na sali tzw. bezpiecznej w związku z możliwością odniesienia się do treści takich dokumentów), niezwłocznie sprawdzać dostępność sali „K” w czasie przewidywanego posiedzenia sądu i w razie potwierdzenia dostępności tej sali podejmować decyzję o jej rezerwacji.

W sytuacji wzrostu liczby spraw z materiałem dowodowym o charakterze niejawnym, prezesi sądów rejonowych rozważą zasadność uruchomienia w podległych im sądach stref ochronnych, poprzez (co wydaje się wystarczające) wyodrębnienie po jednej takiej sali na dwa sąsiadujące sądy z racji wspólnych adresów (np. Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie z Sądem Rejonowym dla m. st. Warszawy w Warszawie, czy Sąd Rejonowy dla Warszawy - Woli w Warszawie z Sądem Rejonowym dla Warszawy - Żoliborza w Warszawie).

- **w odniesieniu do Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie**

Problemy przedstawione w Stanowisku Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie rzeczywiście istnieją chociaż nie odnotowano wpływu jakiegokolwiek skargi w tym przedmiocie. Dotyczą one spraw, które zawierają klauzulę „tajne” i „ściśle tajne” z uwagi na fakt, że możliwość udostępnienia tego rodzaju materiałów na posiedzenie lub rozprawę istnieje dopiero po uprzednim zarezerwowaniu specjalnej sali „J” zlokalizowanej w siedzibie Sądu Najwyższego.

Natomiast, jeżeli chodzi o materiały o klauzuli „poufne”, to Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie dysponuje salą przy ul. Terespolskiej w siedzibie Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi — Południe w Warszawie, z której korzysta sąd okręgowy i wszystkie sądy rejonowe, co w pewnym stopniu może wpływać na realizację prawa do obrony, lecz wyłącznie w zakresie technicznym (daleki dojazd).

Przedstawiony przez Okręgową Radę Adwokacką w stanowisku z dnia 27 lipca 2016 r. problem należy zatem postrzegać jako ograniczenie przede wszystkim logistyczne i lokalowe.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie nadal nie dysponuje własną siedzibą. Z tego względu obecnie brak jest jakichkolwiek możliwości lokalowych w zakresie poszerzenia powierzchni kancelarii tajnej, jak też inwestycji w salę do rozpoznawania spraw o klauzuli „Poufne”, „Tajne” czy też „Ścisłe tajne”. Sądy Rejonowe w Wołominie, Otwocku, Nowym Dworze Mazowieckim i Legionowie również borykają się z powyższymi problemami lokalowymi.

Natomiast w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi - Południe w Warszawie przy ul. Terespolskiej, gdzie istniała możliwość tego rodzaju inwestycji, jedną z sal przystosowano do rozpoznawania spraw o klauzuli „Poufne”. Sala ta funkcjonuje od listopada 2013 roku. To właśnie z niej korzystają sądy okręgu Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie.

Oznacza to, że z perspektywy warunków funkcjonowania Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie poprawa warunków wykonywania prawa do obrony w sprawach wskazanych w Stanowisku Okręgowej Rady Adwokackiej zależy od poprawy warunków lokalowych tego sądu, a także części sądów rejonowych działających w obszarze właściwości tego Sądu oraz środków finansowych dostępnych na tego typu inwestycje.

Z uwagi na powyższe Departament Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości uznał, że zasygnalizowane w Stanowisku Okręgowej Rady Adwokackiej z dnia 27 lipca 2016 r. utrudnienia w dostępie do materiałów niejawnych nie dają podstaw do podejmowania dalszych działań ze strony Ministra Sprawiedliwości w ramach zewnętrznego nadzoru administracyjnego. Natomiast wobec stwierdzenia zawartego w odpowiedzi udzielonej przez Wiceprezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie, że dostrzeżony w działalności Sądu Okręgowego Warszawa- Praga w Warszawie, jak również

w działalności sądów rejonowych funkcjonujących w obszarze jego właściwości problem w dostępie do materiałów niejawnych, należy postrzegać jako ograniczenie, którego poprawa zależy przede wszystkim od poprawy warunków lokalowych sądu oraz środków finansowych dostępnych na tego typu inwestycje – powołane na wstępie Stanowisko Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, zgodnie z właściwością wynikającą z wewnętrznego podziału zadań pomiędzy komórkami organizacyjnymi w Ministerstwie Sprawiedliwości przekazano do Departamentu Budżetu i Efektywności Finansowej, celem ewentualnego wykorzystania.

ZASTĘPCA DYREKTORA
Departamentu Sądów, Organizacji
i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości

sędzia Jacek Przygucki